

УДК 657.6

КРИТЕРІЇ, ЕЛЕМЕНТИ ТА ВИДИ УПЕВНЕНОСТІ КОРИСТУВАЧІВ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Шерстюк О.Л.

CRITERIA, ELEMENTS AND KINDS OF ASSURANCE OF USERS OF FINANCIAL INFORMATION

Sherstiuk O.L.

У статті розкривається зміст критеріїв, елементів та видів упевненості користувачів фінансової інформації. Пропонується розглядати критерії упевненості щодо характеристик фінансової інформації та щодо роботи аудитора. Запропонований алгоритм формалізації очікувань користувачів фінансової інформації. Елементи упевненості користувачів фінансової інформації можуть бути ідентифіковані на основі змісту завдань та заходів аудиту. За кожним з критеріїв може бути запропоновано щонайменше два способи оцінювання інформації: прямий (позитивний) та непрямий (негативний).

Ключові слова: фінансова інформація, аудит, користувачі фінансової інформації, упевненість користувачів, критерії упевненості, елементи упевненості, види упевненості.

Вступ. Основною місією аудиту фінансової інформації є надання користувачам упевненості в оцінці можливості її використання під час підготовки, обґрунтування та реалізації управлінських рішень. Джерелом упевненості користувачів є професійна думка аудитора, яка формується за результатами виконаних ним процедур, і висловлюється в аудиторському звіті.

Чинною редакцією міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [1] (далі - МСА) передбачено, що за результатами аудиту користувач фінансової звітності може отримати позитивну впевненість високого, але не абсолютного рівня, а за результатами аудиторської перевірки перспективної інформації – негативну впевненість щодо забезпечення припущеннями її обґрунтованої підстави.

Огляд публікацій за темою дослідження. В публікаціях вітчизняних (С.В. Бардаша [2], Ф.Ф. Бутинця [3], В.В. Головача [4], О.А. Петрик [5], О.Ю. Редька [6] та ін.) та зарубіжних науковців (зокрема Р. Адамса [7], Ф. Аренса [8], Дж. Робертсона [9] та ін.), а також практикуючих аудиторів, що оприлюднюються професійними

об'єднаннями аудиторів та бухгалтерів, багато уваги приділено організаційним та методичним аспектам контролю, зокрема аудиту фінансової інформації. Серед іншого, розглядаються проблеми планування, вибору та виконання аудиторських процедур, особливостей оцінювання виявлених фактів, узагальнення результатів контрольних заходів, оцінювання якості їх проведення тощо. Водночас, в наукових та практичних публікаціях, зрештою, як і в нормативно-правових документах, недостатньо уваги приділяється вирішенню проблем оцінювання впевненості, яку отримує користувач фінансової інформації за результатами аудиту.

Проблеми аудиту фінансової інформації, які розкриваються у наукових публікаціях вітчизняних та закордонних авторів, у більшості випадків розглядаються, виходячи з необхідності висловлення аудитором думки, яка є джерелом такої упевненості. При цьому, має місце акцентування саме на тому, що аудит – є одним із завдань з надання упевненості, виходячи з визначення, викладеного у чинній редакції МСА. Водночас, серед наукових публікацій, на наш погляд, недостатньо уваги приділено аспектам ідентифікації упевненості, визначенню її елементів, критеріям та процедурам її оцінювання.

Зважаючи на це, **метою статті** визначається визначення змісту критеріїв та елементів упевненості користувачів фінансової інформації та її видів.

Основні результати дослідження. Дослідивши аспекти, пов'язані з визначенням змісту фінансової інформації, ідентифікацією мети і завдань її аудиту, а також характером заходів, пов'язаних з їх виконанням, ми дійшли висновку, що упевненість користувачів фінансової інформації може бути визначена наступним чином як його неформалізованим ставленням до фінансової інформації, основою якого визнається довіра до процедур її створення, подання та можливості використання

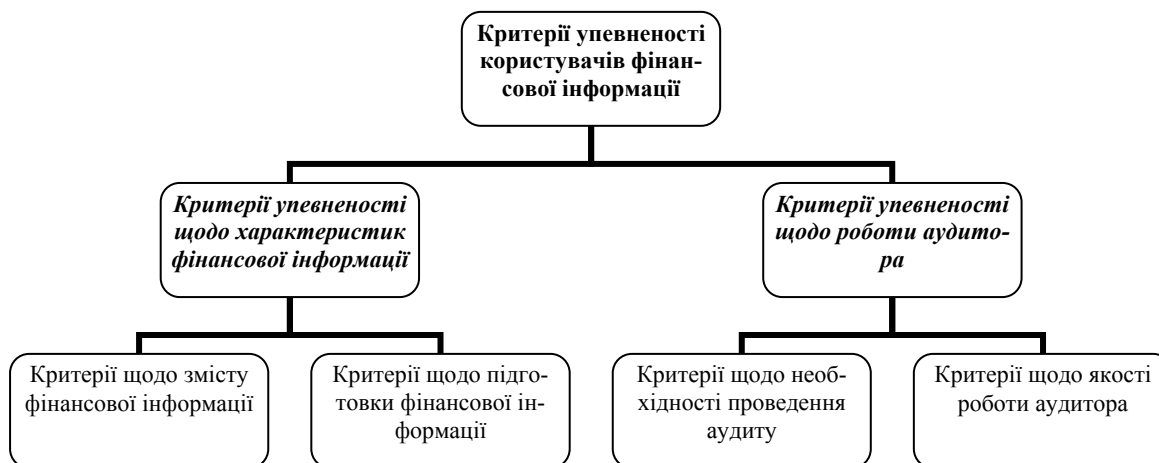

Рис. 1. Критерії упевненості користувачів фінансової інформації [Розробка автора]

Критерії упевненості, що її отримують користувачі фінансової інформації, можуть бути визначені як ознаки інформації, на відповідність яким вона досліджується. Основні критерії упевненості користувачів фінансової інформації можуть бути поділені на 2 групи: критерії, що висуваються до фінансової інформації, та критерії, що стосуються забезпечення якісної роботи аудиторів (рис. 1).

Як правило, такі ознаки визначаються на основі очікувань користувачів. Як свідчать результати проведеного опитування користувачів фінансової інформації, найважливішими критеріями є її достовірність або відповідність вимогам щодо порядку її створення та подання.

Структура очікувань користувачів фінансової інформації пояснюється низкою обставин суб'єктивного характеру. Насамперед, це стосується суб'єктивного ставлення користувачів до процесів підготовки фінансової інформації, зокрема – на основі застосованої концептуальної основи під час підготовки історичної фінансової інформації, або припущень, які використовуються під час підготовки інформації прогнозного характеру.

Зважаючи на це, можна зробити висновок про те, що зміст очікувань користувачів, переважно, має суб'єктивний характер, що призводить до імовірності їх неадекватного формування і висловлення.

Водночас, аудитор для ідентифікації змісту завдань аудиту фінансової інформації має визначити зміст таких очікувань. У зв'язку з цим виникає необхідність врахування впливу суб'єктивного розуміння користувачем фінансової інформації власних очікувань для цілей визнання професійної відповідальності, забезпечення належного управління якістю надання послуг, а також – ідентифікації та об'єктивного оцінювання запланованого рівня аудиторського ризику.

Іншою групою критеріїв, за якими може бути надана упевненість користувачам фінансової інформації, є критерії щодо роботи аудиторів. При цьому, користувачі, як правило, розглядають в якості таких критеріїв необхідність (в тому числі – обов'язковість) проведення аудиту, а також – якість проведеної аудитором роботи.

Проте, слід зазначити, що термін «якість роботи аудиторів» з точки зору користувача обмежується виключно його власним розумінням як мети аудиту, так і змісту заходів, які реалізуються аудитором для її досягнення. Водночас, для аудитора термін «якість роботи» узгоджується, насамперед, з термінами «професійна відповідальність» та «аудиторський ризик». Таким чином, отримання аудитором розуміння очікувань користувача щодо упевненості залежить не лише від його інформаційних потреб та обізнаності в особливостях формування фінансової інформації різних видів, але й від розуміння змісту роботи, пов'язаної з оцінюванням відповідної інформації.

Виходячи з цього, можна визначити наступний алгоритм формалізації очікувань користувачів фінансової інформації на основі критеріїв, за якими може бути надана упевненість (рис. 2).

Ще однією характеристикою упевненості користувачів фінансової інформації, що надається аудитором, є її елементи.

Види елементів, відносно яких надається упевненість користувачам, на наш погляд, можуть бути визначені, виходячи зі змісту завдань, які виконуються аудитором, а також – зі змісту заходів, що здійснюються в процесі виконання.

Виходячи зі змісту та характеру завдань, які мають бути вирішені для досягнення мети аудиту фінансової інформації, існує можливість ідентифікації елементів упевненості, що її може отримати користувач фінансової інформації за результатами аудиту. Це дає нам підстави запропонувати наступні елементи упевненості стосовно фінансової інформації (рис. 3).

Наведені на рис. 3 елементи упевненості як окремо, так і у своїй сукупності безпосередньо впливають на визначення рівня упевненості в цілому. При цьому, слід відзначити, що наведені елементи не розглядаються користувачами окремо один від одного, а, у більшості випадків складають відповідний інтерес лише для цілей визначення загального рівня упевненості.

Рис.2. Алгоритм формалізації очікувань користувачів фінансової інформації [Розробка автора]

Водночас, аудитори, виконуючи відповідні завдання, мають забезпечити виконання низки заходів, спрямованих на отримання упевненості щодо дотримання загальних вимог, що стосуються підготовки інформації, а також – стосовно її окремих складових.

Це може стосуватися, зокрема, необхідності припущень щодо суттєвості інформації, обачності у формуванні даних стосовно вартісних характеристик активів, зобов'язань, доходів і витрат, припущень, що стосуються підготовки прогнозованої інформації, можливості впливу подій, які мають бути враховані для цілей гіпотетичної інформації, впливу людського чинника на процедури розкриття даних у носіях фінансової інформації, облікових оцінок, в тому числі даних на початок звітного періоду тощо.

На основі отриманої впевненості аудитор може розробити критерії щодо оцінювання інших характеристик фінансової інформації та окремих її показників. Зокрема, упевненість щодо інформації про перспективи безперервної діяльності суб'єкта господарювання дає підстави для визначення критеріїв для перевірки правильності обчислення вартості активів, ідентифікація ознак шахрайства призводить до необхідності виконання аудитором додаткових заходів, а оцінка отриманих аудиторських доказів може вплинути на загальну думку аудитора щодо фінансової інформації. Оцінка реагування системи внутрішнього контролю на виявлення відхилень зовнішнім аудитором [10] може забезпечити зміну рівня довіри до неї з боку виконавця завдань аудиту і, як наслідок, перегляд змісту та обсягу процедур.

З іншого боку, користувачі можуть бути зацікавлені в упевненості щодо окремих даних як за власною ініціативою (наприклад, наявність чи відсутність ознак можливого припинення безперервної діяльності) так і відповідно до вимог чинного законодавства (зокрема – щодо оцінювання фінансового стану суб'єктів ринків фінансових послуг). Наявність ознак навмисних дій управлінського персоналу для внесення необґрунтованих змін до інформації може свідчити з точки зору потенційного інвестора про можливість неефективного використання ресурсів або їх незаконного привласнення іншими особами.

Важливим аспектом виконання завдань аудиту фінансової інформації є обґрунтованість застосування професійних суджень аудитора, належне планування та виконання аудиторських процедур та оцінювання їх результатів, реалізація аудиторських процесів, спрямованих на вирішення відповідних завдань. Іншими словами, упевненість у здійснених аудитором заходах також може бути визнана чинником упевненості користувачів фінансової інформації. При цьому, відповідні заходи здійснюються під час виконання кожного з завдань аудиту.

Таким чином, ідентифікація елементів упевненості користувачів, перелік яких наведений на рис. 3, має здійснюватися комплексно, з урахуванням аспектів, що характеризують саму інформацію, результати її дослідження, а також – пов'язані з таким дослідженням відповідні заходи, що здійснюються аудитором.

Комплексна ідентифікація відповідних елементів сприятиме підвищенню довіри користувачів до результатів роботи аудитора, його оцінки перевіреної інформації та до самої інформації.

Іншою характеристикою упевненості користувачів фінансової інформації, що надається за результатами аудиту, є її види.

За кожним з критеріїв може бути запропоновано щонайменше два способи оцінювання інформації: прямий (позитивний) та непрямий (негативний).

Позитивний спосіб оцінювання фінансової інформації, що здійснюється під час аудиту, передбачає констатацію фактичної характеристики (наприклад, наявність чи відсутність відхилень, достовірність чи недостовірність інформації тощо).

В даному випадку упевненість, яка надається користувачам фінансової інформації, може бути визнана як позитивна.

Альтернативний (непрямий) спосіб застосовується у випадку, коли існує необхідність визначення не характеристик фінансової інформації, а наявності чи відсутності їх ознак. Як правило, такий підхід дає можливість надати користувачам негативну упевненість.

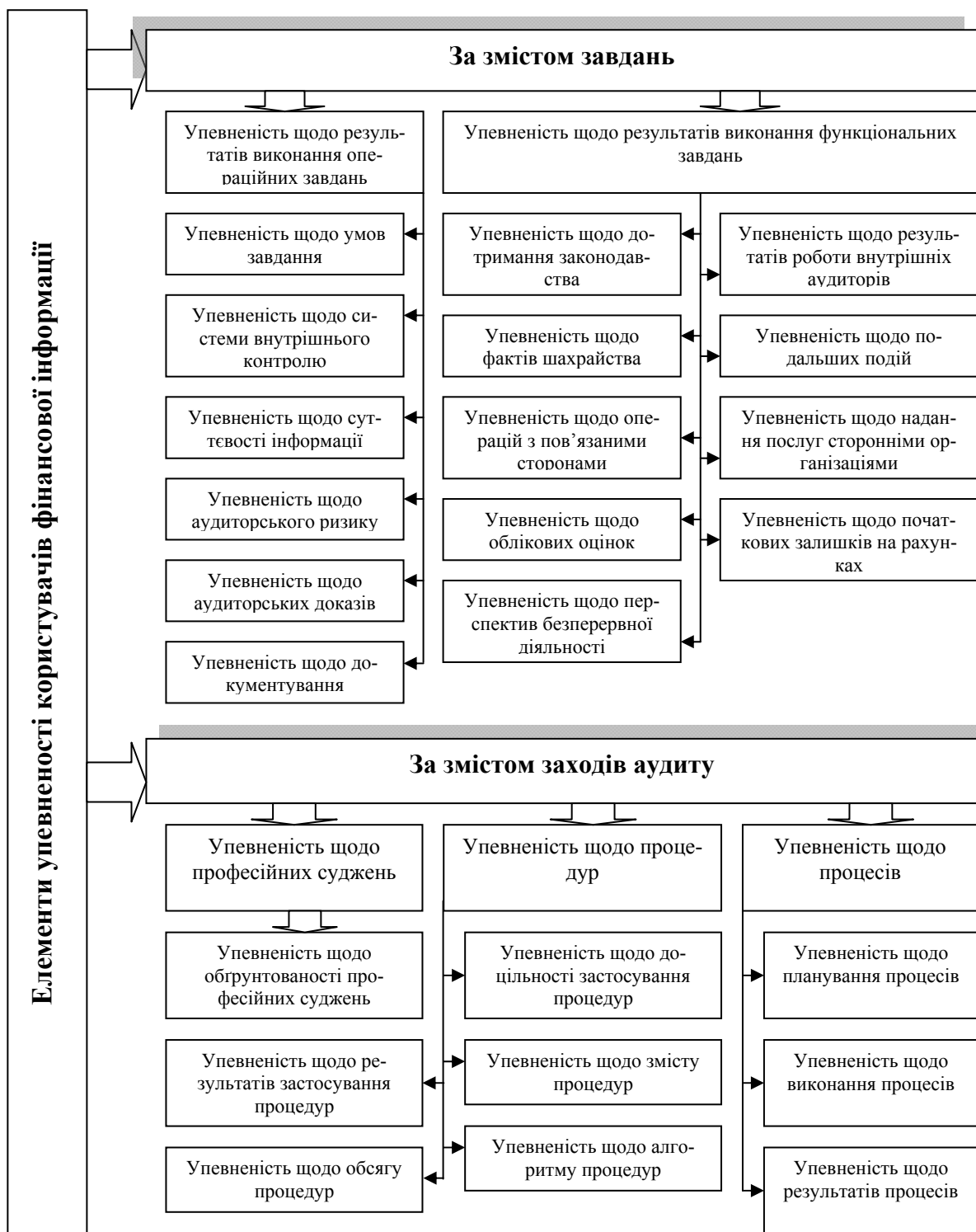

Рис. 3. Елементи упевненості користувачів фінансової інформації [Розробка автора]

Висновки. Таким чином, формалізація критеріїв та елементів упевненості, що надається користувачам фінансової інформації за результатами аудиту, а також ідентифікація її видів сприяють реалізації місії аудиту. Це досягається шляхом визначення його завдань, а також – змісту заходів, виконання яких має бути передбачене, ідентифікації та оцінювання отриманих результатів.

Водночас, на наше переконання, упевненість користувачів може бути охарактеризована і в контексті врахування інших параметрів, ідентифікація та аналіз яких має стати предметом подальших досліджень.

Література

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

- <http://www.apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> – Назва з екрана (25.07.2016).
2. Бардаш С.В. Захист інтересів користувачів фінансової звітності: стан та підходи до гарантування / С.В. Бардаш // Науковий вісник. НАСОА. – Вип. №2. – 2013. – С. 20-27.
 3. Бутинець Ф.Ф. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні та світі: монографія / Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга, Н.І. Петренко; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — Житомир: ЖДТУ, 2008. — 564 с.
 4. Головач В.В. Відповідальність аудиторів / В.В. Головач // Економіка, фінанси, право. – 2012. – №5. – С. 27-39.
 5. Петрик О.А. Стан та перспективи розвитку аудиту в Україні: методологічні та організаційні аспекти: автореф. дис. ... докт. екон. наук: [спец.] 08.06.04 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / Петрик Олена Анатоліївна; Київський національний економічний університет. — К., 2004. — 34 с.
 6. Редько О. Ю. Якість аудиторських послуг: філософія та міфологія / О. Ю. Редько // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 1. – С. 46–54.
 7. Адамс Р. Основы аудита: пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова / Р. Адамс. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1995. – 398 с.
 8. Аренс А. Аудит: пер. с англ. / А.Аренс, Дж. Лоббек / Гл. редактор серии проф. Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
 9. Робертсон Дж. Аудит: пер. с англ. / Дж. Робертсон. – М.: КPMG, Аудиторская фирма «Контакт», 1993. – 456 с.
 10. Бардаш С.В. Оцінка реагування системи внутрішнього контролю на відхилення, виявлені зовнішнім аудитором / С.В. Бардаш, О.Л. Шерстюк. // Соціально-економічний розвиток України: проблеми та перспективи: кол. монографія / За ред. О.В. Манойленко. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – 537 с. (с.30-58).

References

1. Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh poslug [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> – Nazva z ekrana (25.07.16).
2. Bardash S.V. Zakhyst interesiv korystuvachiv finansovoi zvitnosti: stan ta pidkhody do harantuvannia / S.V. Bardash // Naukovyi visnyk. NASOA. – Vyp. №2. – 2013. – S. 20-27.
3. Butynets F.F. Audyty: stan i tendentsii rozvytku v Ukraini ta sviti : monohrafiia / F.F. Butynets, N.M. Maliuha, N.I. Petrenko ; za red. prof. F.F. Butyntsia. — Zhytomyr : ZhDTU, 2008. — 564 s.
4. Holovach V.V. Vidpovidalnist audytoriv / V.V. Holovach // Ekonomika, finansy, pravo. – 2012. – №5. – S. 27-39.
5. Petryk O.A. Stan ta perspektyvy rozvytku audytu v Ukraini: metodolohichni ta orhanizatsiini aspekty : avtoref. dys. ... dokt. ekon. nauk : [spets.] 08.06.04 "Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt" / Petryk Olena Anatoliivna ; Kyivskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet. — K., 2004. — 34 s.
6. Redko O. Yu. Yakist audytorskykh poslug: filosofiia ta mifolohiia / O. Yu. Redko // Bukhhalterskyi oblik i audyt. – 2009. – № 1. – S. 46–54.

7. Adams R. Основы аудита: пер. с англ. / Под ред. Я.В. Соколова / Р. Адамс. – М.: Аудит, ЮНТИ, 1995. – 398 с.
8. Arens A. Audyty: per s anhl. / A.Arens, Dzh. Lobbek / Gl. redaktor seryu prof. Ya.V. Sokolov. – M.: Fynansy y statystyka, 2001. – 560 s.
9. Robertson Dzh. Audyty: per. s anhl. / Dzh. Robertson. – M.: KPMG, Audytorskaia firma «Kontakt», 1993. – 456 s.
10. Bardash S.V. Otsinka reahuvannia systemy vnutrishnoho kontroliu na vidkhylennia, vyvialeni zovnishnim audytorom / S.V. Bardash, O.L. Sherstiuk. // Sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy: problemy ta perspektyvy: kol. monohrafiia / Za red. O.V. Manoilenko. – Kharkiv: NTU «KhPI», 2015. – 537 s. (s.30-58).

Шерстюк А.Л. Критерии, элементы и виды уверенности пользователей финансовой информации.

В статье раскрывается содержание критериев, элементов и видов уверенности пользователей финансовой информации. Предлагается рассматривать критерии уверенности относительно характеристик финансовой информации и относительно работы аудитора. Предложен алгоритм формализации ожиданий пользователей финансовой информации. Элементы уверенности пользователей финансовой информации могут быть идентифицированы на основе содержания заданий и мероприятий аудита. По каждому из критериев может быть предложено минимум два способа оценивания информации: прямой (положительный) и косвенный (отрицательный).

Ключевые слова: финансовая информация, аудит, пользователи финансовой информации, уверенность пользователей, критерии уверенности, элементы уверенности, виды уверенности.

Sherstiuk O.L. Criteria, elements and kinds of assurance of users of financial information

The article describes the contents of the criteria, elements and kinds of the assurance of users of financial information. As a result of research we have proposed to consider the criteria of assurance on the characteristics of the financial information and about the work of auditor. We have described the formalization algorithm of the expectations of users of financial information. The elements of assurance of users of financial information can be identified as the derived from the contents of tasks and audit measures. It is possible to offer two ways at least of assessment of information for each of the criteria of assurance: direct (positive) and indirect (negative).

Thus the formalization of criteria and elements of assurance that could be received by users of financial information as the audit results and also identification of its kinds promote for realization of audit mission. This would achieved by determining of tasks and content of measures for implementation by auditor, and also as the result of identifying and evaluating of the results.

Keywords: financial information, audit, users of financial information, assurance of users, criteria assurance, elements of assurance, kinds of assurance.

Шерстюк Олександр Леонідович – к.е.н., доц., докторант кафедри фінансового аудиту, Київський національний торговельно-економічний університет, (м. Київ). osherstiuk@gmail.com

Рецензент: д.е.н., проф. **Заблодська І.В.**